

Väitöskirja yritysten hinnoitteluvoimasta ja työn kysynnästä

ERKKI KOSKELA

professori

Helsingin yliopisto

ROOPE UUSITALO

VTT

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus

Kauppatieteen tohtori *Tapani Kovalaisen* kansantaloustieteen alaan kuuluva väitöskirjatyo »*Esseitä hyödykemarkkinoiden epätäydellisyydestä ja työn kysynnästä*», Acta Universitatis Ouluensis, Oeconomica, Oulu 2000 (101 s.) käsittelee reaalipalkan syklisyyttä, yritysten hinnoitteluvoiman ja sen syklisyyden mittaamista hyödykemarkkinoilla sekä yritysten hinnoitteluvoiman vaikutusta työn kysyntään.

Euroopassa Suomi mukaanlukien työttömyys on jo pitkään ollut oleellisesti korkeampaa kuin USA:ssa eivätkä selvästikään kokonaistaloudellisen kehityksen suhteellisen pienet erot näytä riittävän selittämään tätä. Varsin yleinen käsitys on, että Euroopan ja USA:n työttömyyden erot johtuvat rakenteellisista, ei suhdannetekijöistä. On esitetty (mm. *Alan Krueger* ja *Jörn-Steffen Pischke* (1997)), ettei rakenteellisen työttömyyden eroja USA:n ja Euroopan välillä

voi kuitenkaan selittää pelkästään työmarkkina-instituutioihin viittaamalla, vaan myös hyödykemarkkinoiden toiminta on erilaista maanosien välillä. Asiaa on toistaiseksi tutkittu suhteellisen vähän. Kun Kovalaisen tarkoituksena on analysoida osin teoreettisesti, mutta pääosin empiirisesti hyödykemarkkinoiden epätäydellisen kilpailun roolia tuotteiden hinnoittelun ja työllisyyden kannalta suomalaisilla aineistoilla, voi kiistatta sanoa aihepiirin olevan paitsi tärkeän myös ajankohtaisen. Kovalaisen työ on ensimmäinen Suomea koskeva mikrotason aineistoa hyväksikäyttävä tutkimus hyödykemarkkinoiden epätäydellisyyksien eräistä ulottuvuuksista.

Tutkimus koostuu johdannon lisäksi neljästä luvusta. Luku 2 (s.19–34) sisältää teoreettisen katsauksen epätäydellisesti kilpailevien hyödykemarkkinoiden merkitykseen työn kysynnän ja

palkanasetannan kannalta, kun palkkojen ajatellaan määräytyvän työmarkkinajärjestöjen välisissä neuvotteluissa sekä lyhyen keskustelun hinnoittelulisän potentiaalisesta syklisyydestä. Luvussa 3 (s. 35–49) arvioidaan reaali-palkan roolia välittää hyödykkeiden kysynnässä tapahtuvat muutokset työpanoksen käyttöön Suomen kansantalouden teollisuustason neljännesvuosiaineistolla ajanjaksolta 1975–1992. Luvussa 4 (s. 50–72) käytetään yrityspaneelia 500 suurimman suomalaisen yrityksen tilinpäätöstiedoista ajanjaksolta 1986–1995 tutkimaan yritysten hinnoitteluvoimaa ja sen mahdollista riippuvuutta suhdannekehityksestä. Luvussa 5 (s. 73–95) tutkitaan samlla aineistolla s. 73–95 hinnoittelulisän vaikutusta työn kysyntään.

Arvioidakseen reaali-palkan roolia hyödykkeiden kysynnän ja työpanoksen käytön välisen suhteen kannalta Kovalainen estimo i dynaamisia työvoiman kysyntäyhtälöitä ns. siirtofunktiomalleilla. Tulosten mukaan työvoiman kysyntä reagoi voimakkaammin hyödykkeiden kysyntään jos reaali-palkka ei ole mukana yhtälössä, minkä väittelijä tulkitsee viittaavan reaali-palkan vastasyklisyyteen. Johtopäätös tuntuu hieman kaukaa haetulta mm. sen vuoksi että kaikissa järkevissä työn kysyntäyhtälöissä lähtökohtana pitäisi olla reaali-palkan mukanaolo selittäväenä muuttujana.

Työn kiinnostavin anti liittyy paneeliaineistolla tehtyihin tutkimuksiin. Yritysten hinnoitteluvoimaa koskevat yhtälöt estimoidaan paneeliaineistosta satunnaisvaikutusten paneeliestimaatteina, joka mahdollistaa erilaiset hinnoittelulisät eri toimialoille ja eri yrityksille. Estimointitulokset viittaavat hinnoitteluvoiman olemassaoloon kaikilla tutkimuksessa mukana olevilla toimialoilla, joskin toimialojen välillä on tässä suhteessa eroja. Työssä esitetään myös evidenssiä hinnoittelulisän myötäsyclisyydestä

joillakin toimialoilla. Analyysi perustuu *Roegerin* (1995) kontribuutioon, jossa on laajennettu *Hallin* (1988) kehittämää kehittämää tapaa estimoida hinnoittelulisä niin, ettei tarvitse turvautua ongelmallisiin instrumenttimuuttujaestimointeihin. Hinnoittelulisän syklisyyden lisäksi toimialoittaisten erojen osoittaminen hinnoittelulisässä onkin luvun mielenkiintoisinta antia.

Hinnoitteluvoiman vaikutusta työvoiman kysyntään tutkitaan epäsuorasti käyttämällä hinnoitteluvoiman indikaattoreina alan yritysten lukumäärää, keskittyneisyyden astetta ja yrityksen markkinaosuutta. Kysyntäyhtälöt on estimoitu alan kirjallisuudessa standardiksi muodostuneen yleistety n momenttimuuttujaestimaattorin avulla. Mielenkiintoisena laajennuksena työvoiman kysyntäyhtälöt estimoidaan myös satunnaiskertoimisina, jolloin palkkajoukot voidaan estimoida yritys kohtaisesti. Työn kysyntää koskevat estimointitulokset ovat sopuisuudessa sen luontevan hypoteesin kanssa, jonka mukaan yritysten monopolivoiman kasvu vähentää työvoiman kysyntää, joskaan tässä suhteessa evidenssi ei ole kovin voimakasta ja riippuu hieman käytetyistä estimointitekniikoista.

Kirjallisuus

- Hall, R.E. (1988): The Relation between the Price and Marginal Cost in U.S. Industry, *Journal of Political Economy*, 96, 921–947.
- Krueger, A.B. ja Pischke, J.-S. (1997): Observations and Conjectures on the U.S. Employment Miracle, työpaperi # 390, Industrial Relations Section, Princetonin yliopisto.
- Roeger, W. (1995): Can Imperfect Competition Explain the Difference between Primal and Dual Productivity Measures? Estimates for U.S. Manufacturing, *Journal of Political Economy*, 103, 316–330.